

θρώπων διαδύτην, ἄφες, εἶπεν αὐτοῦς, διότι ἂν με-
στοὺς ὄντας ἀπαλλάξῃς, θὰ ἔλθωσιν ἄλλοι λιμώτ-
τοντες καὶ θ' ἀποβροφῆσωσιν ὅλον τὸ αἶμά μου.

Κατὰ κακὴν μοῖραν τῆς Σάμου, πολλάκις ὁ μῦ-
θος οὗτος ἐπαλήθευσεν ἐν αὐτῇ τοὺς Λακεδαιμο-
νίους διεδέχθησαν οἱ περὶ Φίλιππον, τοὺς περὶ Φίλιπ-
πον οἱ Ῥωμαῖοι, τοὺς Ῥωμαίους οἱ Βυζαντινοὶ, τοὺς
Βυζαντινοὺς οἱ Ἰουστινιᾶναι τῆς Χίου, τοὺς Ἰουστι-
νιᾶνας οἱ πάντων τῶν ἄλλων περὶ τὴν ἐκμύζην
εὐφύεστεροι κρότῳ, οἱ πορθηταὶ τῆς πόλεως τοῦ
Κωνσταντίνου· καὶ πρὸς ταῖς ἀλλεπαλλήλοις αὐταῖς
κυνομυίαις σμήνη πειρατῶν ἐδῆρυν αὐτὴν περιμάχη-
τον οὖσαν· διότι οὐ μόνον ἐκ τύχης ἀλλὰ καὶ ἐκ φύ-
σεως ἐγένετο πλουσιωτάτη, ὥστε καὶ Μακάρων νῆ-
σος ἐπεκλήθη, καὶ ὀρνίθων γάλα ἐλέγετο ὅτι ἔφε-
ρε· κατὰ δὲ τὸν Ἡρακλεῖδην καὶ λευκὴ χειλιδὼν οὐκ
ἐλάττων πέρδικος ἐπισκέφθη τὴν Σάμον.

Ἐν τῷ ἐπομένῳ τόμῳ θέλομεν μάθει εἰ ὁ φυσικὸς
οὗτος πλοῦτος σώζεται ὅλος σήμερον. Οἱ ξένοι πε-
ριηγῆται ἐξυμνοῦσιν ἰδίως τὸν σάμιον ἀνθοσυῖαν.
Περὶ αὐτοῦ ὁμιλῶν ὁ Γάλλος Tournesfort, ὅστις ἐπ-
εσκέφθη τὴν νῆσον πρὸ ἑκατὸν ἐξηκονταπέντε περί-
που ἐτῶν, προστίθησι καὶ δύο ἀστεῖα ἀνέκδοτα.
Ἐν Σάμῳ, λέγει, εἶδομεν τὸν Μαθουσάλαν τοῦ ἀν-
θρωπίνου γένους . . . ἥτοι καλόγηρον 120 ἐτῶν,
ὅστις κόπτει εἰσέτι ξύλα, καὶ φροντίζει τὸν μύλον·
καθὰ δὲ ἐβεβαίουν, πλὴν ἀκράτου οἴνου καὶ ῥακίου
οὐδὲν ἄλλο ἔπιεν ἐπὶ ζωῆς αὐτοῦ. Τὸ παράδειγμα
τοῦτο θὰ ἐνίσχυεν ἀναντιρρήτως τοὺς οἰνοπότας, εἰ ἂν
δὲν ἀντεμάχετο εἰς αὐτὸ ἄλλο πάντα ἐναντίον· ὁ ἐν
Σμύρνῃ πρόξενος τῆς Ἑνετίας, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει
πρὸ μικροῦ ἡλικίαν ἔχων 118 ἐτῶν, μόνον ὕδωρ ἔ-
πινεν· οὔτε κῆφον οὔτε σερβέτιον ἐπλησίασέ ποτε εἰς
τὰ χεῖλη αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἀπέθνηεν ἀφῆκε δύο θυγα-
τέρας, τὴν μὲν μίαν δεκαοκτὼ τὴν δ' ἑτέραν ὀγδοή-
κοντα καὶ πέντε ἐτῶν· ἀπώλεσε δὲ καὶ υἱὸν ἑκατον-
τούτῃ περίπου » (*).

Ὁ δεύτερος τόμος θέλει περιέχει πρὸς ταῖς ἄλλοις
καὶ ἕτερόν τι ἀνθρωπότερον καὶ ἐθνικώτερον, καὶ διὰ
τοῦτο πολλῶ πλεονάζει νὰ ἀναφλέξῃ τὴν περιέργειαν
καὶ τὴν συμπάθειαν ἡμῶν, τουτέστι τὴν ἀπὸ τοῦ 1821
ἔτους ἱστορίαν τῆς Σάμου. Καὶ γνωστοὶ μὲν οἱ ἀ-
γῶνες, γνωστοτάτη δὲ καὶ ἡ καρτερίξ καὶ ἡ ἀνέν-
δοτος τῶν Σαμίων φιλοπατρία ἐπὶ δεκαετίαν καὶ ἔτι
πρὸς, καθ' ἣν ὑπῆρξαν τὸ προπύργιον τῆς παλαιούσης
Ἑλλάδος, καὶ μεθ' ἣν εἰς μόνην τὴν βίαν ἐνέδωκαν·
τερπόμεθα ὅμως ἅμα δὲ καὶ παραδειγματιζόμεθα
καὶ ἐξαιρόμεθα τὸ φρόνημα ὅσας δίκην γραφικοῦ
πίνακος τίθενται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγινώ-
σκοντος καὶ αἱ λεπτοφυέστεραι οὕτως εἰπεῖν γραμμαί,

(*) Τὰς παρατεθείσας ἀνωτέρω εἰκόνας ἐδανείσθημεν παρὰ
τοῦ Tournesfort.

καὶ αἱ πλεον συνεσκιασμένοι γωνίαι τοῦ βίου τῶν
πατέρων ἡμῶν.

Πρὸς ἐξιστόρησιν τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου
ἐπορίσθη, ὡς βεβαιῶν ὁ συγγραφεὺς, οὐ μόνον παρ' ἀ-
ξιοπίστων ἀνδρῶν ἀλλὰ καὶ παρ' ἐπιστήμων ἐγγρά-
φων εἰδήσεις, ἀναμοχλεύσας ἐπιμελῶς, τὰ τε ἐν Σάμῳ
καὶ τὰ ἐν Ἀθήναις ἀρχεῖα· ἀπολείπεται δὲ νὰ ἴδωμεν
καὶ πῶς ἐχρήσατο τῇ ὕλῃ. Ἐπειδὴ δὲ θέλει γράφει,
περὶ συγχρόνων γεγονότων, ἰδίως δὲ περὶ γεγονότων
τῆς φυσάσης αὐτὸν, περὶ τῶν πράξεων φίλων ἴσως δὲ
καὶ συγγενῶν, καλὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν αὐτῷ τὸ τοῦ
Rousseau. « Les faits changent de forme dans
la tête de l'historien; ils se moulent sur ses in-
térêts; ils prennent la teinte de ses préjugés. »
Δυσχερεστέρα ἄρα ἡ ἐκτέλεσις τοῦ δευτέρου τούτου
ἔργου. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς ἀρχαιοτέρας ἱστο-
ρίας δὲν εἶχε μὲν τὴν ὁδὸν λείαν, εὖρεν ὁμῶς αὐ-
τὴν πολλαχοῦ πεπατημένην, οὐδ' ἡμοίρησεν ἔστω
καὶ μετρίως ἀνθοκόμων λειμώνων, ὅπως ἀπανθήσῃ
ὑπαλανθάνοντά τινα, ὡς λέγει, κοσκυλμάτια. Τοῦ
Γερμανοῦ Πανόφκα ἐξαιρέτως ἡ περὶ Σάμου ἀξι-
όλογος μονογραφία (1822) ἐγένετο αὐτῷ, ὡς καὶ
ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ καὶ ἡμεῖς ἐπίσθημεν ἐκ
παραβολῆς, ἀσφαλέστατος ἐδηγός. Καὶ ἄξιαι μὲν
παντὸς ἐπαίνου ἡ ἐπιμέλεια καὶ εὐσυνειδησία καὶ
ἐμπειρία μεθ' ὧν συνηρμολόγησε καὶ συνέπηξε καὶ
αὐτοτελῆ ἀνέδειξε τὴν ἱστορίαν τῆς Σάμου, ἀλλὰ
καὶ ἄξιος θαυμασμοῦ καθίσταται ὁ ἱστορικὸς, ὅσα-
κις εὐστοχῇ περὶ τὴν ζυγοστασίαν τῶν γεγονότων
καὶ τοῦτο θέλομεν ἰδεῖ κυρίως ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ.
Ἡ ἀπλὴ συγγραφὴ βιβλίου δὲν εἶναι σήμερον ἐκ τῶν
δυσκολωτέρων. Πολλὰ πολλάκις ἀναγινώσκοντες
συγγράμματα ἀναπολοῦμεν τὸ τοῦ Ἀθηναίου Ἀπολ-
λοδώρου· « Εἰ γὰρ τις ἀφέλοι, ἔλεγε, τῶν Χρυσίππου
βιβλίων ὅσ' ἀλλότρια παρατέθεται, κενὸς αὐτῷ ὁ
χάρτης καταλείψεται. » Κρίσιν ὀρθὴν καὶ ἀπροσω-
πόληπτον, ἰδοὺ τί πρὸ πάντων ἀξιῶμεν παρὰ τοῦ
ἱστοριογράφου· ἐπειδὴ δὲ ταύτης τεκμήρια ἔδωκεν ὁ
συγγραφεὺς ἐν τῷ ἀνά χειρὸς τόμῳ, προσδοκῶμεν
ἔτι πλείονα καὶ σπουδαιότερα ἐν τῷ ἐπομένῳ.

Η ΙΑΣΜΗ ΤΟΥ ΦΙΓΛΙΝΟΥ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Edouard Laboulaye.)

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε φυλλ. 307, 308 καὶ 309.)

ΙΑ'.

Ἡ ἐπιστοφὴ ὑπῆρξε μελαγχολικὴ. Ἐπανειλημμένως
προσεπάθησα νὰ διασκεδάσω τὸν γέροντα φίλον μου,
ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ἡ κραυγὴ τῆς Σάνδρας τῷ εἶχε

τροπήσει τῆς καρδίας· βλέπων αὐτὴν πάσχουσιν ἐλπισμόνησεν ὅλα.

Ἐλαβον τὰς ἡμέρας τὰς ὁποίας ἀφῆκεν ἐν ᾧ ἡ Σάνδρα ἔχει θερμὰ δάκρυα καὶ δὲν ἔπαυεν εἰμὴ διὰ νὰ μεμφθῇ ἡμᾶς.

«Θὰ τὸν σκοτώσατε, ἔλεγε· δὲν θὰ ἐπανέλθῃ· δὲν εἶναι δυνατὸς καὶ ἡ θέρμη θὰ τὸν ἐπάρῃ. Νουνὲ εἶσαι ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.»

Ὁ δὲ ἐφημέριος εἰσῆλθε καὶ ἐφαίνετο ἐξετάζων ἑαυτὸν· ἐγὼ ἐπέπληττον τὴν Σάνδραν διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἀνανδρίαν της. Καὶ τότε μὲν ὠδύρετο ζητοῦσα συγχώρησιν, ἀλλ' εὐθὺς ὡς δένδρον τι τῆς ὁδοῦ τῇ ἀνέφερεν ἐνθύμησιν τινα εἰς τὸν νοῦν, ἐξήπτετο ἐκ νέου· ὁ δὲ ταλαίπωρός μου φίλος ἐστὲναζε καὶ προκαλῶν με νὰ μὴ εἶπω τίποτε, ἐζήτει συγγνώμην διότι μὲ ἀνεμίγνυσεν εἰς τοιαύτας σκηνάς.

Ἐπανήλθομεν εἰς τὸ Φίγλιον σιωπηλοί· καὶ ἡ νύξ καὶ ὁ κόπος εἶχαν καταβάλλει τὴν Σάνδραν· ἡ Μαγδαληνὴ περιέμενε ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν ἔχουσα εἰς τὴν χεῖρα φανάριον· ἕκαστος δ' ἀνέβη πενθίμως εἰς τὸ δωμάτιόν του οὔτε τὴν καλὴν ρύκτα ἀνταλλάξας. Ὁ οἶκος ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον εἶχα ἶδει ἱλαρώτατον ἐφαίνετο νῦν γῆ ἐρήμου.

ΙΒ'.

Τὴν ἐπιούσαν, μεθ' ἡμέραν, ἦτις μοὶ ἐφάνη μακροτέρα τοῦ συνήθους, κατέβη τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν πόλιν. Ἦτο ἡ ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ· ὁ κώδων ἤχει καὶ εἶδα ἐν τῷ σκότει γυναικας εἰσερχομένας εἰς τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τοῦ Φιγλίνου. Ταῖς ἠκολούθησα. Κατὰ τὸ σύννηθες ὕμνουν τὴν Παναγίαν. Ἡ ἐκκλησία ἦτο κακῶς φωτισμένη καὶ μόλις ἔβλεπέ τις ἐμπροσθέν του· ἱερεὺς ἱστάμενος παρὰ τὸν βωμὸν ἤρχιζε τὸ *Μάτερ ἡμῶν* καὶ τὸ *Θεοτόκε Παρθένε*, τὰ ὁποῖα οἱ περιστώτες ἐτελείωναν μετ' αὐτοῦ.

Εἰς τὸν μακρὰν τῆς πατρίδος του ἀπόντα αἱ ἐκκλησίαι ἔχουσιν ἄφατον ἐλκυστικὴν δύναμιν· εἶναι τὸ μόνον μέρος ὅπου ὁ περιηγητὴς δὲν αἰσθάνεται ἑαυτὸν ξένον. Ἐγονάτισα παρὰ τινα στύλον, ὅτε δὲ ἐτελείωσα τὴν προσευχήν μου καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου συνείθισαν εἰς τὸ σκότος, εἶδον τὴν Σάνδραν ἀνατεταμένους ἔχουσιν τοὺς βραχίονας καὶ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐνώπιον τῆς Παναγίας. Ἐξερχομένην περιεκύκλωσαν αὐτὴν πᾶσαι καὶ συνεκινήθη ἰδὼν μετὰ ποίου οἴκου ὠμίλει αὐτῇ ἐκάστη τῶν γυναικῶν ἐκεῖνων. Ἀκουσίως παρέδωκον τὴν ἀγαθότητα ἐκείνην πρὸς τὴν εὐφυΐαν τῶν ἡμετέρων μεγαλοπόλεων. Κατηντήσαμεν τὸν ἑρωτα παραπροσύνην καὶ πρᾶγμα γελοῖον ἀποκρυπτεόν ἀπὸ πάντων τῶν ὁμμάτων· ἐκεῖ τοῦναντίον ἕκαστος σκληρὰν μόνον ἀσθένειαν ἐθεώρει αὐτὸν καὶ ἕκαστος παρείχε κόκκον ἐλπίδος εἰς τὴν τετρωμένην ἐκείνην καρδίαν.

Ἡ Σάνδρα ἐτράπη μετ' ἐμοῦ πρὸς τὴν οἰκίαν· μ' ὠ-

μίλητε κατ' ἀρχὰς περὶ τῆς Μαρέμνης καὶ τῆς θέρμης· μάτην δ' ἐπεχείρησα νὰ τὴν καθησυχάσω.

«Μόνον εἰς τὸν Θεὸν ἔχω πλεόν ἐμπιστοσύνην, μ' ἔλεγε, καὶ διὰ τοῦτο παρεκάλεσα τὴν Παναγίαν ἡ ὁποία εἶναι τόσο καλὴ, καὶ τὸν ὠραιότερον ἅγιον τοῦ παραδείσου τὸν Γαβριὴλ καὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν προστάτην τῆς Μαρέμνης· ἐκεῖ ἐπάνω (μ' ἐδείκνυε τοὺς ἀστέρας) ἐκεῖ ἐπάνω κρίνεται ἡ μοῖρά μου.»

Ἐν ᾧ δ' ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν οἰκίαν ἀνθρωπός τις ἐξῆλθεν αὐτῆς, ὁ Καῖσαρ. Ἡ δένδρουστοιχία ἦτο παρὰ πολὺ στενὴ ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἀποφύγῃ ἡμᾶς· ἐπλησίωσε καὶ μὲ φωνὴν ἣν προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ γλυκεῖν.

«Καλὴ ἑσπέρα Σάνδρα, εἶπεν, ὁ Θεὸς νὰ σὲ συνοδεύῃ.» Ἐκείνη δ' ἐβιάδισεν εὐθὺς πρὸς τὸν σιδηρουργόν.

«Καῖσαρ, εἶπεν αὐτῷ μετ' ἄλλοκότου σοβαρότητος, εἶδες τὴν μητέρα μου πρὸ ῥίγιου· μὴ ἀπατάται ὑπὸ τῶν ἐλπίδων της. Ζῶν ἡ νεκρὸς ὁ Πεππίνος θὰ ἦναι πάντοτε κύριος τῆς καρδίας μου, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν μὲ τὸν ἀποδώσῃ κἀνέναν ἄλλον ἀνθρώπον δὲν θὰ ὑπανδρευθῶ. Θὰ γίνω μοναχὴ τῆς Ἀγίας Κλάρας, καθὼς τὸ ὥμοσα ἀπόψε εἰς τὴν Παναγίαν. Ζήτησε λοιπὸν ἄλλην γυναῖκα καὶ εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ τιμωρήσῃ διὰ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον ἔρερες εἰς αὐτὸ τ' ὀσπῇτι!»

Ταῦτα εἰπούσα διῆλθεν ὑπερηφάνως ἐμπροσθεν τοῦ σιδηρουργοῦ, ὅστις τὴν ἐθεώρει ἔξω ἑαυτοῦ.

«Σάνδρα, ἀνεβόησεν ὁ κύκλωψ, Σάνδρα, τί σ' ἔκαμα; δικτὶ μ' ἀφαιρεῖς τὴν ἐλπίδα; Σὲ ἀγαπῶ καλλίτερα καὶ θὰ σὲ καταστήσω εὐτυχεστέραν παρ' ὅτι τὸ παιδάριον ἐκεῖνο!»

Π'.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ ταῦτα κατέλιπον τὸ Φίγλινον· ὁ γέρον μου φίλος μὲ ὠδήγησε ἐπὶ τοῦ baroccio του μέχρι τοῦ Montevarchi, καὶ καθ' ὁδὸν μοὶ ἀπέδειξε τρανώτατα ὅλον τὸ μέγεθος τῆς ἀνακαλύψεώς του. Τῷ ὑπεσχόμην νὰ φυλάζω τὸ μυστικὸν μέχρι οὗ τὸ ὑπόμνημα τοῦτο τὸ τοῦ κόσμου ἀναστατικὸν ἐξεδίδετο ἐν τῇ περιφήμῳ συλλογῇ τῆς Ἀκαδημίας degli Arrabiati, σοφοῦ συλλόγου φιλολόγων ἔχοντος συνέταιρους ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην. Ἀπεχωρίσθημεν σφίγγαντες ἀπειράκις τὰς χεῖρας ἀλλήλων, καὶ μυριάκις ὑποσχόμενοι ὅτι θὰ συναντηθῶμεν καὶ ἄλλο ἔτος εἰς Φίγλινον. Καθ' ὁδὸν εἶχα τὸν νοῦν μου εἰς τὴν Σάνδραν καὶ εἰς τὸν Πεππίνον· οὔτε τῆς Περουσίας τὰ θαυμάσια, οὔτε τοῦ Τερνίου ὁ καταρράκτης, οὔτε ἡ ῥωμαϊκὴ τοῦ Ναρνίου γέφυρα ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς ἀπωθήσωσιν ἀπὸ τῆς μνήμης μου· τοὺς ἐτοποθέτουν εἰς ὅλας τὰς τοποθεσίας καὶ ἐφανταζόμην ὅτι τοὺς ἐβλεπα εἰς ἐκάστην στροφὴν τῆς ὁδοῦ· ἀλλὰ φθὰς εἰς Ῥώμην ἐλη-

σμόνηται τὰ πάντα. Ποία σκέψις δὲν σβέννυται ἐνώπιον τοῦ αἰωνίου ἐκείνου πένθους!

ΙΔ'.

Δὲν εἰξεύρω ἂν οἱ Παρίσιοι, ὡς εἶπεν ἡ Κυρία Στάελ, εἶναι ὁ τόπος ὅπου εὐκολώτερον διάγει τις χωρὶς εὐτυχίαν, ἀλλὰ βεβίως εἶναι τὸ μέρος τοῦ κόσμου ὅπου ἔχει τις ἐλαγώτερον καιρὸν διὰ νὰ σκεφθῇ τοὺς φίλους του. Εἰς τὸν κυκεῶνα ἐκείνον συμβάντων, θεσμάτων, τύβης, ἐργασιῶν, καθηκόντων, αἱ ἡμέραι συνωθοῦσιν ἀλλήλας ὡς τὰ κύματα τοῦ δυτικοῦ ἀνέμου ἐπὶ τῆς ὄχθης συντριβόμενα· τὸ κύμα σὲ ἀπάγει καὶ δὲν γνωρίζεσαι μεταξὺ τοῦ ἀφροῦ καὶ τοῦ κρότου. Διὰ τὸ πλῆθος τὸ ζητοῦν νὰ διασκεδάσῃ οἱ Παρίσιοι εἶναι ἴσως παράδεισος· διὰ τοὺς ἀγκυῶντας τὴν εἰρήνην, εἶναι πυρά· δὲν ἀναπνέουσι, καίονται μεταξὺ παντὸς εἵδους παθῶν καὶ παντὸς εἵδους ὀρέξεων ἀχαλινώτων. Ὁ ἐξερχόμενος ἐκείθεν εἶναι ἐλεύθερος, ἀναλαμβάνει κατοχὴν ἑαυτοῦ, ζῇ!

Ὦθεν μετ' ἀρρήτου χρεῶς ἀνεχώρησα τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον διὰ νὰ ἐπανίδω τὴν ἀγαπητὴν μοι Ἰταλίαν, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ μετὰ πόσης ἐκπλήξεως! Πρὸ δύο ἐτῶν εἶχον ἀφήσει τὸ Φίγλινον καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μάλιστα ἀντήλλαξα μὲν ἀδιάφορον ἐπιστολὴν μετὰ τοῦ γηραιοῦ μου φίλου!

Ἡ Φλωρεντία μοι ἐφάνη εἴπερ ποτὲ ὠραία· ἐλεύθερος, ἡσθάνομην αὐτὴν πατρίδα μου, μοι ἐφαίνετο ὅτι εἰ Ῥαφαῆλοι τοῦ Βήματος (Tribune) καὶ τοῦ παλατίου Πίττι ἐμεδίωον πρὸς τὴν ἐπάνοδόν μου· ἔδραμα εἰς τὰς Cascine, ἐθαύμασα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν κομψότητα τῆς νέας προκυμαίης τοῦ Ἄρνου· ἐθαύμασα εἰς πλεόν τὰ ἔγγραφα τὰ ὅποια ὁ ἱππότης Βοναπάρτης διέταξε μετὰ τοσαύτης φιλοκαλίας καὶ πολυμαθείας ἐν τῷ ὠραίῳ παλατίῳ τῶν Uffizi. Χάρεις εἰς αὐτὴν, χάρις εἰς ὑπουργὸν πεπαιδευμένον (*), ἡ Φλωρεντία ἀνεῦρε τοὺς τίτλους τῆς εὐγενείας της συλλέξασα εὐσεβῶς τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας της ἐλευθερίας.

Καί τοι τόσα θέληγνεν με ἔστυρον, δὲν ἔμεινα πολὺ εἰς τὴν Φλωρεντίαν· ἔσπευδα νὰ ἐκπλήξω τὸν ἐφημέριον, εἰς τὸν ὅποιον δὲν εἶχον ἀνγγεῖλαι τὴν ἐπισκεψίν μου καὶ εὐτυχῆς ἐπέδην εἰς τὴν Ἀμαξίαν ὅπως ἐπανέλθω εἰς Φίγλινον.

Εἶναι μεγάλη εὐχαρίστησις νὰ βλέπῃ τις χώραν νέαν, εἶναι ὁμοῦς γλυκυτέρα γοητεία τὸ νὰ ἀναβλέπῃ τόπους ἄλλοτε ἀγαπηθέντας. Ὁ περιηγητὴς καταλείπει μέρος τι ἑαυτοῦ εἰς τὰ δένδρα τῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν δρᾷ ττι πάλιν ἀνευρίσκων τὰς ἀναμνήσεις του. Μόλις κατέλειπον τὸ San-Donato καὶ ἤδη διηγείρετο ἐν τῇ μνήμῃ μου ἡ τοσοῦτον συγκινήσασα ἡμᾶς τοῦ ἀποχωρισμοῦ σκηνὴ. Ἐδῶ ὁ

Παππῖνος ἐχειρέτισεν ἡμᾶς τὸ τελευταῖον· ἐκεῖ κάτω ἡ Σάνδρα ἐρρήξε τὴν ἀπληπισμένην κραυγὴν· ἤμην εἰς τὸ βάθος ἐκείνο μετὰ τοῦ ἐφημέριου· οὐδὲν ἤλλαξεν· ἡ αὐτὴ τοῦ οὐρανοῦ καλλονή, ἡ αὐτὴ τῆς φύσεως ἡραμία, ἀλλὰ ποῦ ἦσαν τὰ δύο ἐκείνα παιδία τὰ ὅποια εἶχον λησμονήσει; Ποῖον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ μυθιστορήματος τὸ ὅποιον εἶχε ἀρχίσει ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου;

Ἀκουσίως συνεσχέθην ὑπὸ συγκινήσεώς τινος εἰσερχόμενος εἰς τὸ Φίγλινον, μάλιστα ὅτε ἐν τύπηται τὴν πόλιν τοῦ ἐφημέριου περιμένων τὴν Μαγδαληνήν. Εἶπε ὁμοῦς μοι ἤνοιξε. Εὐτυχῶς ὁ γέρον φίλος μου, ἦτο εἰς τὴν οἰκίαν. Διέδην ταχέως τὸν ἀπέραντον πρόδομον καὶ μὴ ἐπιτρέψας νὰ μὲ ἀναγγεῖλωσι, ἤνοιξα σιγὰ τὴν θύραν τοῦ γραφείου.

Ἐκάθητο ἐκεῖ ἐπὶ τῆς μεγάλης του πολυθρόνας, ἀναγινώσκων τὸν ἀγκυῶντά του Ἅγιον Παῦλον καὶ ἔχων τὴν ἡραμον ἐκείνην ὅφιν τῆς ὁποίας ἡ γαλήνη εἶναι ἀνέκφορος. Ἀκούσας τὸν κρότον τῶν βηματιῶν μου, ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμούς καὶ μ' ἔτενε τὴν χεῖρα μειδιών. Δὲν μ' ἐπέπληξε διὰ τὴν ἐπιστολογραφικὴν μου ῥαθυμίαν, τὴν λήθην ταύτην ἣν οὐδόλως εἰς τὴν ξένην γῆν ἐννοοῦσιν· παρεδίδοτο ἔλος εἰς τὴν χεῖράν ὅτι μὲ ἔβλεπε καὶ ἤρχισε συνομιλῇ μετ' ἐμοῦ, ὡς εἰ εἶχομεν διακόψει τὴν προτεραίαν συνομιλίαν διακοπεῖσαν πρὸ δύο ἐτῶν.

Ἡ ἀπουσία τῆς Μαγδαληνῆς καὶ τῆς Σάνδρας, ἡ μόνησις ἣν ἡσθάνομην περὶ ἡμᾶς, τόσῳ μὲ ἀνησύχουν, ὥστε διὰ παντὸς τρόπου ἐζήτουν νὰ μάθω τί ἀπέγινεν οἱ ἀρχαῖοί μου φίλοι· ἀλλ' ὁμοῦς ἐφοδούμην μὴ λυπήσω τὸν φιλοξενούντά με διεγείρων λυπηρὰν τινα ἀνάμνησιν, ὅθεν μάλιστα μετὰ πολλοὺς δισταγμοὺς κατήντησα νὰ ὁμιλήσω περὶ τοῦ Παππίνου.

« Ἐνθυμεῖσθε τὸν ἀγαθὸν ἐκείνον νέον; μοι εἶπεν. Καὶ τῷ ὄντι εἶσθε μεθ' ἡμῶν τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς του εἰς τὴν Μαρέμην. Παλλὰ συνέβησαν ἔκτοτε, προσέθεσε, καὶ μ' ἐφάνη ὅτι κατέπνιγε στεναγμόν.

— Διηγθῆτέ με ὅλα, σὰς παρακαλῶ μ' ἐσυνεθίσκατε νὰ θεωρῶ τὸν οἶκον τοῦτον ὡς εἰδικόν μου· δυστυχεῖ ἢ εὐτυχεῖ, ὅ,τι συμβαίνει εἰς αὐτὸν μ' ἐνδιαφέρει· ἄλλως τε γνωρίζετε ὅτι ἡγάπων τὸν Παππῖνον.

— Καὶ τὴν Σάνδραν, ὑπέλαβε μειδιών· δὲν εἰξεύρω τί ἐλπίδας τῇ εἶχετε δομένας, δὲν ἔπαυεν ὁμιλοῦσα περὶ ἡμῶν. Ἀλλ' ἐνόμιζα ὅτι πρὸ πολλοῦ ἔχετε λησμονήσει ὅλα καὶ ὅτι αἱ χωρικαὶ ἡμῶν ἱστορίαι δὲν ἐνδιέφερον διόλου τοὺς κυρίους τῶν Παρισίων. Ακούσατε λοιπὸν τὴν διήγησίν μου.

ΙΕ'.

« Ἐμείναμεν εἰς τὴν ἀναχώρησιν· πολλοὶ μῆνες παρῆλθον χωρὶς νὰ λάβωμεν εἰδήσεις· οἱ χωρικοὶ μας

(*) Τὸν Κ. Βαλδουσσέρνι.

σπανίως γράφουν καὶ μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους μ.α. ἦλθε ἐπὶ παχέως χάρτου γράμμα τοῦ Πεππίνου, ἐπιγεγραμμένον πρὸς ἐμέ· ἀλλ' ἀνοίξας αὐτὸ παρετήρησα ὅτι ἀπετείνετο πρὸς τὴν Σάνδραν. Ὁ τίμιος νέος ἠθέλησε νὰ μὲ καταστήσῃ κριτὴν τῶν αἰσθημάτων του, ἡ δὲ πίστις του ἐμαρτύρει τὴν ἀθωότητα τῆς καρδίας, ἔθεν τὴν ἐφύλαξιν. Ἰδοὺ αὕτη·

Ὁ ἐφημέριος ἔσυρεν ἐκ θυρίδος στακτόχρου χάρτην ἐπὶ τῆς κεφαλίδος τοῦ ὁποίου πρωτόπειρος χεὶρ εἶχεν ἰχνογραφῆται καρδίαν διατετυπωμένην ὑπὸ τριῶν βελῶν, ἀνεγνώσα δὲ τὰ ἐξῆς· ἦσαν στίχοι ἡ γραμμαὶ ὁμοιοκαταληκτοῦσαι.

« Ἐκ Μαρεμίων τῶν Τοσκανικῶν Δεκέμβριος τοῦ 1854.

» Ἐλπίς τῆς καρδίας μου, ἀνάγνωσε τὸ γράμμα μου.

» Ἀφ' οὗ σὲ ἀφῆκα ὠραία ἱσμή τοῦ παραδείσου, ζῶ εἰς θάλασσαν συγχύσεως. Περὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἀνήσυχος καὶ ἀπαρηγόρητος. Ἀλλ' ἐλπίζω ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἕκαστος θὰ διηγηθῇ τὴν λύπην του. Ἄν καὶ εἶμαι μακρὰν, Σάνδρα, θέλω νὰ σὲ εἰπῶ ὅτι διὰ σὲ ἐγεννήθην καὶ διὰ σὲ θέλω νὰ ἀποθάνω.

» Διὰ τῆς παρουσίας, Σάνδρα, σὲ ἀναγγέλλω ὅτι ὑγιαίνω καὶ ἐλπίζω ὅτι χάριτι θεῆς καὶ σεῖς εἴσθε ὑγιαῖς. Ἀφ' οὗτου ἀφῆκα τὸν λόφον, ἡ καρδία μου ἤρχισε νὰ στεναίξῃ. Πάντοτε εἰς σὲ σκέπτομαι, ἀγαπητή μου, καὶ δὲν ἔχω ἄλλην ἐπιθυμίαν παρὰ νὰ σὲ ἐξαναῖδω.

» Ζῶ εἰς τὸ δάσος μόνος καὶ χωρὶς φίλους. Καθ' ἐσπέραν εἰς τὸν ἐσπερινὸν αἰσθάνομαι πόσον ὁ προστάτης εἶχε δίκαιον νὰ μᾶς λέγῃ νὰ προσευχόμεθα διὰ τοὺς ἀπόντας μακρὰν τῆς πατρίδος των. Μὴ με λητμονῆς εἰς τὰς προσευχάς σου σὺ ἡ ὁποία μ' ἀγαπᾷς· Σάνδρα, δὲν μὲ βαρύνει ἡ μόνωσις μου ἀλλὰ ἡ ἀπουσία σου. Ἄ! ἂν ἠδυνάμην νὰ γίνω πτηνόν, νὰ ἔχω πτερὰ καὶ νὰ πετάξω, θὰ ἠρχώμην εἰς τὸ παράθυρον ὅπου ἐργάζεται καὶ θὰ ἤθελα νὰ μείνω νύκτα καὶ ἡμέραν.

» Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ λητμονήσῃς τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους εἶπαμεν οἱ δύο. Σὲ ὑπεσχέθην ἔρωτα, ὡς εἰξέρεις, καὶ ὅτι πάντοτε θὰ εἶμαι εἰδικός σου. Ὅταν ἐνθυμοῦμαι τὸ γλυκύτατον πρόσωπόν σου καὶ σκέπτομαι τὴν εὐτυχίαν τὴν ὁποίαν ἐπιθυμῶ διὰ σὲ, εἶναι τὸ μόνον βάλσαμον τὸ ὁποῖον καταπραΰνει τοὺς σκληροὺς πόνους τῆς καρδίας μου. Ὑγιάινει· σὲ στέλλω χαιρετισμοὺς περισσοτέρους παρ' ὅσα ἄστρα εἶναι εἰς καλοκαιρινὸν οὐρανόν. Ἐλπίζω ὅτι θὰ ἐξαναῖδωμεν ἀλλήλους καθὼς ἐπιθυμῶ. Διπλῶναι τὸ χαρτὶ τοῦτο καὶ σὲ λέγω πάλιν ὑγιάινει, ὑγιάινει.

» Ὁ ΠΕΠΠΙΝΟΣ σου »

« Τὸ γράμμα τοῦτο ἀνέδωκεν ὀλίγον θάρρος εἰς τὴν Σάνδραν, ἥτις καὶ τοὶ ἀγωνιζομένη δυσκόλως ἐκυρίευσεν τὴν ἀνησυχίαν τῆς καὶ ἐκρυπτεν ἀφ' ἡμῶν τὴν λύπην τῆς. Τῇ παρετήρησα ὅτι ὁ κίνδυνος ἀπεμακρόνετο· ὁ Πεππίνος εἶχε διέλθει τοὺς πυρετοὺς τοῦ φθινοπώρου καὶ εἶχε συναιθίσει εἰς τὸ κλίμα τῆς Μαρέμης, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐπέστρεφε· πόσους λόγους διὰ νὰ ἔχωμεν πίστιν εἰς τὸν θεόν, νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἡ θεὸς δύναιμι θὰ μᾶς ἐπανεῖδε τὸν καλὸν νέον! Ἡ τελαίπωρος κόρη μὲ ἤκουε μετ' ἀγαλλιάσεως ζωηροτάτης καὶ ἠναγκαζόμην νὰ παύσω τοὺς κινδυνώδεις παρὰμυθητικοὺς λόγους διὰ νὰ τὴν ἐπιπλήξω διὰ τὴν ἀφροσύνην τῆς· τὴν ἐδίδασκα ὑπακοὴν καὶ ὑπομονήν· ἀλλ' ἐνδομύχως πόσον ἐσυγχώρουν τὴν ἀσθένειαν τῆς, ἐγὼ γέρων, αἰσθανόμενος ἀνησυχίαν διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἑρρανοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχα περιθάλλει, καὶ παρὰκλῶν καθ' ἑκάστην τὸν θεὸν νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ τὰ παιδίον τὸ ὁποῖον ἐλαφρότατα σκεφθεὶς ἀφῆκα ν' ἀναχωρήσῃ!

ΙΓ'.

» Τὴν πρώτην Μαΐου ἑορτάζουν οἱ νέοι ἡμῶν ὅλοι οἱ νεανίαι τρέχουσιν εἰς τὴν πόλιν, διανέμουσιν ἄνθη εἰς τὰς κυρίας των καὶ χαιρετίζουσιν αὐτὰς δι' ἀτμάτων. Ἦτο σκληρὰ ἡμέρα διὰ τὴν Σάνδραν ἥτις ἔμενε μόνη καὶ μελαγχολικὴ μετὰ τῆς γενικῆς χαρᾶς. Ἐκτοτε κατελήφθη ὑπὸ στεναχωρίας τὴν ὁποίαν δὲν ἐλάμβανε πλέον τὸν κόπον νὰ κρύπτῃ τὴν ἔβλεπον ἀκαταπαύστως καταβίνουσιν εἰς τὴν ἄκρην τῆς δειροστοιχίας ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀπαντήσῃ συνοδίαν τινὰ ἐπανερχομένην ἐκ τῶν Μαρεμίων· ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι χωρικοὶ δὲν ὑπάγουσι συνήθως ἐκεῖ· οἱ ἄνδρες τῆς Πιστοίας τῆς Λούκας καὶ τῆς Σιέννης ἀπληρότεροι κέρδους ἐπιδίδονται εἰς τὰ φονικά ἐκεῖνα ἐπιχειρήματα. Ὁ Μάιος παρῆλθε ἐν ματαίᾳ προσδοκίᾳ. Ἐκάστη πρωτὶς περιεμένομεν νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὸν Πεππίνον, καθ' ἑκάστην δ' ἐσπέραν ἐλέγομεν ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν ὅτι θὰ φθάσῃ τὴν ἐπιούσαν. Ὁ Ἰούνιος εἶναι τὸ τελευταῖον ὄριον τῆς ἐπανόδου· ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, κατὰ τὴν παροιμίαν, παρηγορεῖ τὰς καρδίας ἐπαναφέρων εἰς τὸν οἶκον τοὺς τελευταίους ἀπόντας. Κάμμία εἰδήσις! Ἡ Σάνδρα ὠχρεῖ καὶ ἔρριπτε πρὸς ἡμᾶς βέμματα, τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑπομείνω τὴν ἀφωνον μορφήν. Ἡ ἀνησυχία τῆς μετεδόθη καὶ εἰς ἐμέ· δὲν ἠδυνάμην ν' ἀναχωρήσω εἰς τὴν Μαρέμην, ἀλλ' ἐγίνωσκα ὅτι ὁ σύντροφός τοῦ Πεππίνου ἦτο ἐκ Σιέννης· κατὰ τινα λοιπὸν τῶν εἰς Φλωρεντίαν ἀποδημιῶν μου, ἐπέδην εἰς τὴν ἀτράμαξαν καὶ ὑπῆγα ζητῶν τὸν Ἰάκινθον εἰς τὴν πατρίδα του.

» Δὲν ὑπῆρξε πρᾶγμα εὐκόλον ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἀνθρωποποιῦ· τέλος μὲ ἐδείξαν τὴν κατοικίαν του εἰς τινα συνοικίαν τῆς πόλεως. Ἰδὼν με ἀνεσκίρτησε

καὶ ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν ὥπως ἀποφύγῃ τὴν ἀναγνώρισιν· ἐπηρεύθη κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἠρώτησα τί ἔκαμε τὸν ἐξάδελφόν σου!

«Κακὰ εἰδῆσαι, πάτερ μου, μοι εἶπε, κακὰ εἶ-
» δῆσαι. Ἐσφαλὰ παραλαβὼν τὸ παιδίον ἐκεῖνο εἰς
» τὴν Μαρέμνην. Ἐκράτησε καλὰ μέχρι τοῦ Μάϊου
» περίπου, ἀντέσχε εἰς τὸν πρῶτον ἡλίον καὶ εἰς
» τὰς πρώτας βροχάς, ἀλλὰ τέλος ἡ θερμὴ τὸν κατ-
» ἔλαβε καὶ...»

Ὁ Ἰάκινθος ἐστάθη ὑψώσας τοὺς βραχίονας·

«Τοῦλάχιστον δὲν ἀπέθανε! ἀνέκραξα.

«—Τίς εἰξέρε; ἀπεκρίθη ὁ ἀνθρωποποιός. Πι-
» στεύω ὅτι ὅλα ἐτελείωσαν. Ὁ τελαίπωρος νέος εἶ-
» χε πολὺ θάρρος· ἠθέλησε νὰ ἀντισταθῇ δεκαπέντε
» ὁλοκλήρους ἡμέρας, ἀλλ' ἡ θερμὴ εἶναι κακὸν
» ζῶον, δὲν τὴν καταβάλλει τις εὐκολα. Ἦναγκά-
» σθην νὰ τὸν φορτώσω εἰς ἓν ἄλλογον καὶ νὰ περι-
» πκτῇσω τρεῖς ἡμέρας διὰ νὰ τὸν φέρω ἀναίσθητον
» εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Γροσσέττου· ἐκεῖ συνῆλθεν
» ὀλίγον καὶ μ' ἔδωκε τὸ ἀργυροῦν τοῦτο δακτυ-
» λίδιον, τὸ δακτυλίδιον τῆς μητρὸς του, δι' ἐκεῖ-
» νην τὴν ὁποίαν εἰξεύρετε. Τὴν ἠγάπα πολὺ, καὶ
» σὲ ἐπίσης, προστάτα, σὲ ἠγάπα, διότι κατ' ἐπέ-
» ραν μὲ ἐπανελάμβανεν ὅτι, ἂν σὲ ἤκουον, ὅλα θὰ
» ἔδοκινον κατ' εὐχὴν. Τέλος κατελήφθη ὑπὸ παρα-
» φροσύνης, ὁ δὲ ἰατρός μοι εἶπεν ὅτι ὀλίγαι ἡ-
» σκν αἱ ἡμέραι τοῦ ἀσθενοῦς· δὲν ἤδυνάμην νὰ
» μείνω εἰς Γροσσέττον· ἡ θερμὴ μὲ ἀπεδίωξε ἀπὸ
» τὴν Μαρέμνην, ἰδοὺ ὅλα. Καὶ νὰ εἰξεύρω ὅτι ἐγὼ
» ἐσκότωσα τὸν συγγενὴ μου, τὸν φίλον μου!»
προσέθηκε ρίψας τὸ σκιάδιόν του κατὰ γῆς καὶ ἐκ-
ριζώσας σωρὸν τριχῶν τῆς κεφαλῆς του.

«Διατί νὰ μὴ μᾶς γράψῃς; διατί νὰ μὴ μᾶς ἀποδώσῃς τὸ δακτυλίδιον τοῦτο;

«—Δὲν ἐτόλμησα. Διὰ νὰ σᾶς φέρω τὸ δακτυ-
» λίδιον τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν
» σας βρεγμένος εἰς τὸ αἶμα τοῦ Παππίνου· νὰ σᾶς
» τὸ στείλω, θὰ ἔσταλλὰ τὸν θάνατον εἰς τὴν κόρην
» ἐκείνην. Διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἔχει κἀνεῖς θάρρος,
» ἀτενίζει ἀρόθως τὸν θάνατον· ἀλλὰ νὰ ὑπάγω νὰ
» εὕρω μίαν ἀθῶαν νέαν καὶ νὰ τῆς ἐμπήξω τὴν
» μάχαιραν εἰς τὸν λάρυγγα, ἐφοδῆθην.»

«Ἐλαβὼν τὸ δακτυλίδιον καὶ ἐπανῆλθον εἰς Φίγ-
» λινον. Καθ' ὁδὸν διενυῆθην πῶς νὰ προετοιμάσω τὴν
» βαπτιστικὴν μου εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ μόνου ἀγα-
» θοῦ τὸ ὅποιον τῇ ἔμενε ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς ἐλπίδος·
» ἀπεφάσισα νὰ συνεννοηθῶ μετὰ τῆς Μαγδαληνῆς. Ἐ-
» φθασά ἀργά, ἡ Μαγδαληνὴ μὲ ἐπερίμενε πάντοτε· μὲ
» ἔμενε λοιπὸν ὅλη ἡ νύξ διὰ νὰ κανονίσω τὴν διαγω-
» γήν μου ἐκτύπησα καὶ μὲ ἤνοιξαν ἡ Σάνδρα. Ὑψώσασα
» δὲ τὸν φανὸν εἰς τὸ πρῶσωπόν μου, ὡπισθοδρόμησε
» περίφοβος.

«—Τί ἔχεις, νοννέ; ἀνέκραξε· δὲν εἰς ἄρρωστος;
» ὄχι. Ἄ! νοννέ, ἀπέθανε!»

«Τῇ διηγήθην ὅλα. Κατελήφθη δ' ὑπ' ἀπελπισίας,
» κρυγῶν, σπασμῶν, δακρύων· τὴν ἀφήκα νὰ κλαύ-
» σῃ μόνοι ἐκεῖνοι προσπαθοῦσι νὰ παρηγορήσωσιν,
» ὅσοι ποτὲ δὲν ἠσθάνθησαν λύπην, ὅσοι, δὲν γνωρίζουν
» ἐκ παίρας πόσον ἐκάστη ἀνθρωπίνη λέξις ἀδυνατεῖ νὰ
» καταπραΰνῃ καρδίαν τρεπομένην ὑπὸ τοῦ πόνου τῆς
» καὶ μὴ θέλουσαν νὰ τῇ ἀρπάσωσι τὸ μόνον ἱναπομέ-
» νον εἰς αὐτὴν ἀγαθόν. Συνέκλαυσα μετ' αὐτῆς καὶ
» τοῦτο μόνον τὴν παρεκάλεσα μετὰ ὦραν ὁλόκληρον
» δακρύων, νὰ προσευχηθῇ μετ' ἐμοῦ καὶ νὰ εὐχηθῇ
» εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἡ-
» γάπητε.

» Μὲ ἀφῆκεν αὐτὴ πρώτη, λέγουσα ὅτι εἶχε ἀνά-
» γκην ἀνακύσεως καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς
» χωρὶς νὰ ἐξυπνίσῃ τὴν μητέρα τῆς, ἥτις τὴν εὗρε
» τὸ πρωὶ γονυπετῇ, ἔχουσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ξη-
» ροὺς καὶ τὴν μορφὴν ἀγριωπὸν.

ΙΖ'.

» Αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἕκαστος ἀνέλαβε τὰς
» ἐργασίας του χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε. Ἡ Μαγδαληνὴ,
» πρὸ παντὸς ἄλλου καλὴ μήτηρ, ἠσθάνετο ὅτι πᾶς
» λόγος ἦτο ἐπικίνδυνος· ἡ Σάνδρα ἔκρυπτε τὴν λύ-
» πην τῆς τοῦλάχιστον ἐμοῦ παρόντος καὶ μὲ περι-
» έβαλλε διὰ θωπειῶν καὶ περιποιήσεων. Ἐάν ἔε-
» νος τις εἰσῆρχετο εἰς τὴν οἰκίαν ἡμῶν θὰ ἐζή-
» λευε τὴν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην αὐτῆς· οὐδὲν εἶχεν
» ἀλλάξει· μόνον περισσοτέρως τις σιγὴ καὶ βιβυτέρως
» ἢ ἄλλοτε γαλήνη ὑπῆρχε. Ἀλλὰ βλέπων τὴν ἀδια-
» φορίαν τῆς Σάνδρας καὶ τὸν τρόπον μεθ' οὗ ἔ-
» βλεπε συχνάκις τὸ δακτυλίδιον τὸ ὅποιον ἐφόρει
» εἰς τὸν δάκτυλόν τῆς, δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπατηθῶ
» περὶ τῆς δυστυχίας τῆς. Ἡ λύπη εἶναι ὡς κρυφία τις
» θρησκεία· οἱ μὲν εὐτυχεῖς τοῦ κόσμου τούτου οὐδὲν
» μαντεύουσιν· ὅσοι ὅμως ὑπέβησαν ἀναγνωρίζουσιν
» ἀλλήλους καθὼς οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἀρκεῖ εἰς αὐ-
» τοὺς ἓν βλέμμα, μία λέξις.

» Ἐναντίον ὧσων μοι εἶπεν ὁ Ἰάκινθος, ἡ Σάνδρα
» ἐτήρει ὑπόλοιπόν τινα ἐλπίδα, ὥς καὶ ἐγὼ αὐτός.
» Ἐγραψα εἰς τὸ Γροσσέττον· μοι ἀπάντησαν δὲ ὅτι τὸ
» ὄνομα τοῦ Παππίνου δὲν ἦτο ἐγγεγραμμένον εἰς τοὺς
» νεκρικοὺς καταλόγους, ἀλλ' ὅτι κατ' ἡμέραν εἰσῆρ-
» χοντο εἰς τὸ νοσοκομεῖον πυρέσσοντες ἐν παραφρο-
» σύνῃ καὶ ἀπέθνησκον χωρὶς νὰ γίνωσιν οὔτε τὸ ὄνομα
» οὔτε ἡ πατρίς των γνωστά. «Τὸν Μάϊον ἐχάσαμεν
» πολλοὺς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον,» προσέθετεν ἡ ἐπι-
» στολή· «δὲν ὑπάρχει πλέον κἀνεῖς εἰς τὸ νοσοκομεῖον·
» ἐάν ὁ Παππίνος, περὶ οὗ λέγατε, δὲν ἐπανῆλθεν εἰς
» τὴν χώραν του, ἔστε βέβαιοι ὅτι δὲν ὑπάρχει
» πλέον.» Οὕτως ἐσθέσθη ἡ τελευταία ἐλπίδος λάμψις,
» καὶ ἡ Σάνδρα ἐπενηπόρησε διὰ τὸν ἀγαπητὸν τῆς.

» Ὅταν ᾔηναί τις δεκαοκτὼ ἐτῶν δὲν ὑπάρχει αἰώνιον πένθος· ἡ ζωὴ εἶναι τόσον ἰσχυρὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἡλικίαν, ὥστε παρασύρει καὶ κατακυριεύει ἡμᾶς καὶ ἄκοντας. Ἡ Σάνδρα, παρασυρθεῖσα ὑπὸ τῶν φίλων της, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐσπερινὰς συναναστροφάς. Οἱ ἡμέτεροι χωρικοὶ εἶναι καλοὶ καὶ φιλόανθρωποι· ἂν δὲν παρελύθησαν τὴν ταλαίπωρον καὶ πανθοῦσαν κόρην, τοῦλάχιστον προσεπάθησαν νὰ τὴν διασκεδάσωσιν. Ἀπέφυγε πάντοτε τὰς περὶ τοῦ Πεππίνου ὁμιλίας, καὶ μετ' ὀλίγον ἔπαυσαν νὰ ἐγγίζωσι τὴν αἰμοσταγῇ ἐκείνην πληγὴν, ὥστε κατὰ τὸ φαινόμενον ὅλα ἐτελείωσαν.

» Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου ἐγένετο γάμος εἰς τὸ Φίγλινον. Σύντροφός τις τῆς Σάνδρας ἐνυμφεύετο. Περιέμενε δὲ νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν ἐορτὴν ταύτην ἡ παιδική της φίλη καὶ ἐγώ. Ὁ γαμβρὸς ἦτο κολλήγας μου, ὅθεν ἡ παρουσία μου ἦτο ἀναγκαία· ἂν δὲν ὑπῆρχιν αὐτὰ δυσπρόστον καὶ θὰ προσέδωκον τοὺς καλοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους. Διὰ πολλῆς τρυφερότητος καὶ παρεμβαλοῦσα τὴν ἐξουσίαν μου ἡ Μαγδαληνὴ κατέπεισε τὴν κόρην της νὰ μὲ συνοδεύσῃ. Πρὸ τινος καιροῦ ὁ Καίσαρ περιεφέρετο περὶ τὴν οἰκίαν καὶ μοι φαίνεται ὅτι πολλάκις ἡ Μαγδαληνὴ ἐμέμφετο ἐκυτὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι δὲν ἐλυπεῖτο ἀρκετὰ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεππίνου.

» Τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου καὶ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος κατέβην εἰς τὸ Φίγλινον. Αἱ δύο γυναῖκες εἶχαν μείνει ὀπίσω διὰ νὰ κλείσουν τὰς θύρας τῆς οἰκίας, ὅτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς δεικνύουσας ἐπαίτης μ' ἐπλησίασεν. Ἀλλ' ἐπαίτης εἶναι πρᾶγμα πολὺ κοινὸν ἐν Ἰταλίᾳ, ὥστε νὰ προσέξῃ τις εἰς αὐτόν. Διεῖδα ῥάκην, λάσπην, πρόσωπον ὡχρὸν καὶ ἐξογκωμένον· ἔλαβον μερικὰ *grazie* καὶ τὰ ἔρριψα εἰς τὸ σκιάδιον τοῦ ἐπαίτου λέγων αὐτῷ «Φίλε μου ἐξέλθε ἀπ' ἐδῶ»· ἂν ἦσο τοῦ τόπου ἄνθρωπος, θὰ εἰξυρες ὅτι δὲν ἐμβαίνει εἰς τὴν δεικνύουσαν. » Ἐκεῖνος δὲ μὲ ἐχαιρέτισε διὰ τῆς χειρὸς καὶ, ἐπειδὴ δυσκόλως ἐβιάδιζε συρόμενος ἐπὶ ξύλου, διήλθα ἐμπροσθέν του.

» Ἀμα ἐξελθὼν εἰς τὴν ὁδὸν ἐστράφη διὰ νὰ παρατηρήσω ἂν ἡ Σάνδρα καὶ ἡ μήτηρ της ἤρχοντο. Ὁ ἐπαίτης εἶχεν ἐξέλθει, στηριχθεὶς δ' ἐπὶ τινος στήλης τοῦ πυλῶνος καὶ ἔχων τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὴν οἰκίαν περιέμενεν ἀναμφιβόλως νέαν ἐλεημοσύνην. Ἡ Σάνδρα ἤρχετο τρέχουσα καὶ τῇ ἑκαμνῇ σημεῖον νὰ σπεύσῃ, ὅτε, ἐν ᾧ διέβαιναν, ὁ ἐπαίτης τῇ ἔτεινεν ἱκετευτικὴν χεῖρα· σχεδὸν δ' ἐν ταύτῳ ὠλισθήσῃ παρὰ τὸν τοῖχον, καὶ τὸ σκιάδιόν του ἐκυλίσθη κατὰ γῆς, ἡ κεφαλὴ του ἐκλινεν ἐπὶ τοῦ στήθους, αὐτὸς δὲ ἀνέπεσε βρῆως ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἐδάφους. Ἡ Σάνδρα ἔρριψε φοβεράν κραυγὴν καὶ ἔρρίφθη παράφορος ἐπὶ τοῦ ἐπαίτου.

« Αὐτὸς εἶναι! ἐκράυγαζεν, εἶναι ὁ Πεππίνός μου!

Ὁ δυστυχὴς ἤρχετο ἐδῶ διὰ νὰ ἀποθάνῃ! Βοήθειαν βοήθειαν! νοννέ, ἀπέθανε! »

» Ἐκυψα πρὸς τὸν δυστυχῇ ἐκείνον καὶ ἀδύνατον νὰ τὸν ἀναγνώρισω. Δὲν φαντάζεσθε ποῦ καταντᾷ τὰ θύματά του ὁ πυρετὸς τῶν Μαρεμμῶν· εἶναι ἡ τρομερωτάτη τῶν δηλητηριάσεων. Ὁ Πεππίνος ἦτο κατὰψυχρος, οἱ διανεωγμένοι ὀφθαλμοὶ του δὲν εἶχον βλέμμα, ὡς οἱ ὀφθαλμοὶ τεθνεώτος· ἐπὶ τοῦ ἀπεξηραμένου αὐχένος του οἱ τῆς ἀρτηρίας κτύποι ἐφαίνοντο· ἡ καρδίκα μου ἦτο περίλυπος. Ἀνηγείραμεν τὸν λαιποθυμημένον εἰς ἐκείνον Ἀλζαρον καὶ τὸν ἐφέραμεν εἰς τὸν οἶκον· μετ' οὐ πολὺ ἡτοιμάσθη μία κλίνη, βοηθούμενος δ' ὑπὸ τῆς Μαγδαληνῆς ἀπεγύμνωσα τὸν Πεππίνον ἀπὸ τῶν ῥακῶν του καὶ ἐπλυνά τὸ πτώμα ἐκεῖνο. Ἦτο ἀκατανόητον πῶς ἐσύρθη μέχρι τοῦ Φίγλινου εἰς τὴν ἀλγεινὴν καὶ ἐξηντλημένην ἐκείνην κατὰστασιν.

» Ἐκεῖτο ἀναίσθητος· ἡ Μαγδαληνὴ ἐπνίγετο· ἡ Σάνδρα γονυπετὴς παρὰ τὴν κλίνην διεβρήγνυτο εἰς ὀλοφυρμούς, ἐγὼ δ' ἀνέμενον τὴν ἀγωνίαν, ὅτε ὁ ταλαίπωρος συνῆλθεν εἰς ἑαυτόν. Ἦνοιξε πεπλανημένους ὀφθαλμούς καὶ δι' ἐσθιασμένης φωνῆς ἐκάλεσε τὴν Σάνδραν. Ἡ ταλαίπωρος κόρη ἠγέρθη ἔνδακρος·

« Ναί, ἀγάπη μου, ἰδοὺ ἐγώ.

« — Πλησίασε, » εἶπεν ἐκεῖνος καὶ ἐπλησίασεν εἰς αὐτόν.

« — Σὺ εἶσαι τῷ ὄντι, καλέ μου Πεππίνε;

« — Ναί ἐγὼ τῷ ὄντι εἶμαι, » ἐψιθύρισε καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

» Πλησιάσας εἰς τὸν ἀποθνήσκοντα, τῷ εἶπα ὅτι ἔπρεπε νὰ σιωπήσῃ καὶ νὰ μείνῃ ἡσυχος· ὅτι μόνον ἐπ' αὐτῷ τῷ ὄρω θὰ ἄφιναν τὴν Σάνδραν πλησίον του. Μ' εὐχαρίστησε δι' ἐπιλειπούσης φωνῆς καὶ δὲν ἐκινήθη πλέον. Ἄν καὶ δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ στραφῇ εἰς τὴν κλίνην του, ἠκολούθει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὅλα τὰ κινήματα τῆς ἐρωμένης του, ὅσας δ' αὐτὴ τὸν ἐβλεπε, τῷ ἤρχοντο χονδρὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ δὲ Σάνδρα μὴ δυναμένη νὰ ὑποστῇ τὴν θέαν τοῦ Πεππίνου, ἐθύθιζεν εἰς τὸ στόμα της μανδύλιον διὰ νὰ πνίξῃ τὴν ἀπελπισίαν της.

» Ὁ ἰατρὸς τὸν ὅποιον εἶχα προσκαλέσει, ἐλθὼν ἠύξησε τὰς ἀνησυχίας ἡμῶν· ἀνένευσε σοβαρῶς καὶ εἶπεν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀπῆται πολλὰς ἡμέρας. Ὁ δὲ Πεππίνος, ὅς τις ἀνεγίνωσκε τὴν τύχην του εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἰατροῦ, μ' ἐκάλεσε πλησίον του.

« Προστάτα, μοι εἶπα, πρέπει ν' ἀποθάνω;

« — Φίλε μου, εἶσαι νέος, ἀπεκρίθην, καὶ ὁ θεὸς » εἶναι πλήρης ἐλέου· ἀλλ' ὅταν ἀσθενῇ τις εἶναι » πάντοτε καλὸν νὰ παρασκευάζεται διὰ νὰ ὑπάγῃ » ἐνώπιόν του.

« — Προστάτα, εἶπε δι' ἐσθιασμένης φωνῆς, τώρα ὅπου τὴν εἶδα, εἰμ' ἑτοιμος.

« — Ὄχι, δὲν θ' ἀποθάνῃς! » ἀνέκραζεν ἡ Σάνδρα τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον δυνήθῃ ν' ἀπαγάγῃ ἐκεῖθεν, « δὲν θὰ μ' ἀφήσῃς Πεππινέ μου, σὺ τὸν ὅποιον ἀγαπῶ! Ὁ θεὸς θὰ μᾶς λυπηθῇ! Νοννέ, προσέθηκε, « σὲ ἔχω μάρτυρα, σὲ, ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ. Πεππίνε, « ἔχω ἐδῶ τὸ δακτυλίδιον σου, εἶμαι σύζυγος καὶ « δούλη σου· θέλω νὰ μᾶς στεφανώσουν, διὰ νὰ ἔχω « τὸ δικαίωμα νὰ σὲ περιποιῶμαι καὶ θὰ σὲ σώσω. « Ἐγὼ εἶμ' αἰτία τῆς ἀσθενείας σου. Ἐγὼ θὰ σὲ ἰα- « τρεύσω ».

« Ἦτο παρὰ πολὺ διὰ τὸν Πεππίνον ἐμειδίσατε κλαίων, ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ καὶ ἐλειποθύμησεν.

ΙΗ'.

« Ἡ Σάνδρα δὲν ἦτο κοινὴ νέα. ἔχουσα τὴν καρδίαν τρυφερωτέραν τῆς Μαγδαληνῆς, δὲν εἶχεν ὅμως καὶ ὀλιγώτερον ἰσχυρὰν θέλησιν· ἡμέρας τινὰς μετὰ ταῦτα ἐνυμφεύθη τὸν θνήσκοντα. Ἐγένετο δούλη του, ὡς αὕτῃ εἶχεν εἰπεῖ, διὰ πολλῶν δὲ φροντίδων καὶ πολλοῦ ἔρωτος τὸν ἔσωσε. Ἡ εὐτυχία καὶ ἡ νεότης εἶναι ἰατροὶ ἰσχυρότεροι καὶ τῶν ἀνθρώπων· ὁ Πεππίνος ἀνέλαβε βραδέως καὶ μετὰ πολλὰς ὑποτροπὰς, ἀλλὰ τέλος ἡ θερμὴ ἐνικλήθη· τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του, περιπάτει εἰς τὸν κήπον στηριζόμενος εἰς τὸν βραχίονα τῆς γυναίκος του καὶ μᾶς διηγείτο διὰ ποίου θυμωσίου θάρρους, πάντοτε καταδικωμένος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καὶ πάντοτε πλησιάζων ν' ἀποθάνῃ, ἐσύρθη ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἀπὸ νοσοκομείου εἰς νοσοκομεῖον, ἀπὸ καλύβης εἰς καλύβην, παλαίων κατὰ τῆς παραπροσύνης καὶ τῆς ἐνδοείας, μίαν μόνην σκέψιν ἔχων, νὰ ἐξαναῖδῃ τὴν Σάνδραν καὶ νὰ ἀποθάνῃ εἰς τοὺς πόδας της. Μετὰ πύσης χαρᾶς ὠμίλει περὶ τῶν παρελθουσῶν ταλαιπωριῶν του! μετὰ ποίας συμπαθείας τὸν ἠκούαμεν! Εἶχε σκληρῶς τυραννηθῇ, ἀλλ' ἰατρεύθη καὶ ἠγαπάτο. Ὁ Θεὸς, ἐπανελάμβανεν ἀδιακόπως, τὸν εἶχε μεταχειρισθῇ ὡς ἄσωτον υἱόν, καὶ δὲν τὸν ἐδοκίμασεν εἰμὴ διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ εὐτυχέστερον.

— Εἶναι βεβαίως γλυκύτατον τέλος διὰ τὸν Πεππίνον καὶ τὴν Σάνδραν, εἶπον πρὸς τὸν ἐφημέριον· ἀλλὰ σεῖς, φίλε μου, ἐθυσιάσθητε καθὼς πάντοτε· ἡ ἄφροντις ἐκείνη νεολαία σὰς ἀφῆκε, χιρίεται κάπου τὸν ἔρωτά της, ἐν ᾧ ὑμεῖς ἰδοὺ εἰσθε μόνος κατὰ τὴν γεροντικὴν σας ἡλικίαν, ἐγκαταλελειμμένος ὑπ' ἐκείνων τοὺς ὁποίους κατευεργετήσατε.

— Πῶς τρέχετε, σεῖς τὰ γαλλικὰ κεφάλια! μοὶ εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἐφημέριος. Περὶ τίνων θυσιῶν ὁμιλεῖτε; Λησμονεῖτε πάντοτε ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ ἐπάνω πατὴρ καὶ φίλος διατάξας τὴν εὐτυχίαν μας ἐν τῷ καθήκοντι καὶ μετρῶν τὸν ἄνεμον εἰς τὸ δέρμα τοῦ προσώτου. Βεβαίως ἤμην ἐμπεριδευμένος διὰ τὸν Πεππίνον· οὔτε ἀρκετὰ πλούσιος ἤμην διὰ νὰ τὸν ἀποκταστήσω, οὔτε ἠθελα νὰ τὸν κάμω ὑπηρέτην·

ἡ θεία πρόνοια διώρθωσεν ὅλα. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πεππίνου, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του, ὁ Καῖσαρ ὑπεβλέπετο ἐν Φιγλίνῳ καὶ ἤθελε διὰ τοῦτο ν' ἀναχωρήσῃ. Εὗρεν εἰς Ἀρεζον (Arezzo) μεγαλύτερον σιδηρουργεῖον, καὶ, ὡς λέγεται, γάμον συμφέροντα. Ὁ πατὴρ του, ἄνθρωπος ἐπιτήδειος πλουτήσας εἰς κολλιγίαν τῆς ὁποίας τὸ ἕτερον ἡμῖς μὲ ἀφίνει πτωχόν, ὁ πατὴρ του ἠθέλησε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ· ἐνοικίασεν ἐκεῖ ἑπαυλιν μεγαλύτεραν τῆς ἐδικῆς μου, ὥστε ὁ Πεππίνος ἔγεινε κολλίγας μου (*). Ἐξώδευσα μὲν ὀλίγα πρὸς τοῦτο, διὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἤρουν οἱ πόροι τοῦ ταλαιπώρου νέου, ὁ δὲ παλαιὸς κολλίγας δὲν εἶχε καλομεταχειρισθῇ τὰς γαίας τὰς ὁποίας κατέλειπε· ἀλλὰ καὶ ἡ Σάνδρα ἦτο βαπτιστικὴ μου. Ἐσκόπευα πάντοτε νὰ τὴν προικίσω. Ὁ Πεππίνος εἶναι τίμιος ἄνθρωπος, ἡ Σάνδρα καλὴ οἰκοδέσποινα, ἡ Μαγδαληνὴ, ἥτις τοῖς ἠκολούθησε, τοὺς ἐπιδίδει ἀμφοτέρους· ἡ συγκομιδὴ μου θὰ κερδήσῃ καὶ ἤδη ἐφέτος οἱ μεταξοσκώληκες ἐπέτυχαν.

— Ἀλλὰθὴ ἐδώκατε τὸν λαμπρόν σας κοκκουλόσπορον εἰς τὸν Πεππίνον καὶ ἐμοιράσατε τὸ πρᾶγμα σας μὲ αὐτόν.

— Ἦτο δίκαιον, ἀπεκρίθη ὁ ἐφημέριος, ἀφ' οὗ αὐτὸς ἐδίδοι τὸ φύλλον. Ἐάν ἐβλέπετε μὲ πόσῃ ζέσιν αἱ δύο γυναῖκες ἐφρόντισαν τὴν ἀνατροφὴν τῶν σκωλήκων! Ἐλθετε νὰ σὰς δείξω τὸν κοκκουλόσπορον τοῦ προσεχοῦς ἔτους· θὰ ἰδῇτε ἂν ἡ ἀσθένεια εἴμπορεῖ νὰ προσβάλῃ γένος τόσο εὖρωστον.

— Ἀγαπητέ μοι ἀχρονόμε, εἶπον, θὰ καταχαρῶ ἂν ἰδῶ τὸν κοκκουλόσπορόν σας, ἀλλ' ἐπιθυμῶ πολὺ ἐπίσης νὰ ἰδῶ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους κατεστήσατε εὐδαίμονας. Ὁ περιηγητὴς ἔχει διπλὴν τὴν εὐχαρίστησιν ὅταν ἀνευρίσκῃ τὸ μεδίχμα τῶν φίλων του.

— Αἱ λοιπόν, ὑπέλαβεν ὁ ἐφημέριος, ἂς ὑπάγωμεν νὰ γευματίσωμεν εἰς αὐτῶν· ἐν ταύτῳ θὰ σὰς δείξω τὴν ἑπαυλιν τὴν ὁποίαν δὲν γνωρίζετε. Στέλλω ἓν παιδί διὰ νὰ τοὺς προειδοποιήσῃ, ἡμεῖς δ' ἐπεκτείνωμεν ὀλίγον τὸν περίπατόν μας καὶ γευματίζομεν ὡς χωρικοί. Δάδετε τὸ σκιάδιόν σας· ἂς ἰδῶμεν ἂν καὶ ἐφέτος, ὅσον γέρον καὶ ἂν εἶμαι, δὲν θὰ σὰς κουράσω περιπατῶν.

ΙΘ'.

Μετὰ δύο ὥρας περιπάτου καὶ ὁμιλίας, ὁ ἐφημέριος μοὶ ἐδειξε μακρὰν οἰκίαν, κειμένην ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφου καὶ καλῶς ἐκτεθειμένην πρὸς ἀνατολάς. Διεχωρίζετο ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ὑπὸ λαχανοκήπου ἐντελῶς κεκαλλιεργημένου καὶ πεφυτευμένου διὰ μηλεῶν λιγυζουσῶν ὑπὸ τῆς ἀφθονίας τῶν καρπῶν.

(*) Μορτίτης γεωργός. Σ. Μ.

Ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω εἶχον κεκοσμημένον τὸν οἰκίσκον διὰ σταχύων ἀραβοσίτου, κρυπτόντων τὸν τοῖχον· τὸ σχῆμα τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων ἐσημειοῦτο διὰ μεγάλων ἐγκάρπων (*feslons*) ἐκ κοκκίνων κρομμύων, διακρινομένων ἐπὶ τοῦ χρυαίζοντος ὅλου τῶν σταχύων.

« Βλέπετε, μοὶ εἶπεν ὁ ξενίζων με, ὅτι ὑπάρχουν προμήθειαι διὰ τὸν χειμῶνα. Δυστυχῶς ἡ ἄμπελος εἶναι πάντοτε ἀσθενὴς καὶ μόνον ἡμίσειαν ἐποδείειν θὰ ἔχωμεν· ἀλλ' ἡ ἐλκία εἶναι καλὴ καὶ ἐλπίζω ὅτι οἱ νέοι μας θὰ ἀποζημιωθῶσιν ἀπὸ χρόνου. »

Ἡ μὲν Μαγδαληνὴ ὑπεδέχθη μετὰ θορυβώδους χροῆς τὸν γάλλον κύριον· ἡ δὲ Σάνδρα ἠρυθρίασεν ὑφ' ἡδονῆς δεικνύουσά μοι τὸν οἶκόν της· ὁ σύζυγός της κατεγίνετο ἐπὶ τοῦ λόφου εἰς θήραν κιχλῶν διὰ τὸ γεῦμα ἡμῶν. Ἀπαράμιλλος ἦτο ἡ καθαριότης καὶ ἡ κομψότης τῆς κάτω αἰθούσης κατεχούσης ὅλον τὸ ἰσόγειον τῆς οἰκίας. Ἐπὶ τοῦ προέχοντος τῆς ἐστίας ἀπῆστραπτον μεγάλα στιλπνὰ πινάκια, ἀναμνησκόντα εἰς ἡμᾶς ὅτι ἡμεῖς εἰς τὸν τόπον τῆς φαιεντίας (*faience*)· χαλκώματα ἐπίχρυστα, χύτριν καλῶς γεγανωμένα, ἐδείκνυν ὅτι ἡ Μαγδαληνὴ δὲν ἐξῆλθε μόνη ἐπὶ τῆς ἀρχίας της κυριαρχίας· ἐργαλεῖα κατὰ τεταγμέναν ἐπιμελῶς παρὰ τὸν τοῖχον, πυροβόλον, φιάλαι τετυλιγμέναι εἰς ἀχυρίνους ταρσοὺς, ὡραία κεκηρωμένη σκευοθήκη, πάντα ἐνέφαινον τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν εὐπορίαν ἥδη· πάντα ἐμειδίον ἐν τῇ ἐρατεινῇ κατοικίᾳ, ὅπου ἀδύνατος ἐφαινετο ἡ εἰσοδος καὶ τῆς λύπης καὶ τῆς ἀηδίας.

Ὁ Πεππίνος ἐφθασεν ἐν ᾧ ἐθαυμάζομεν τὰ πλούτη του καὶ μοὶ ἐσφίγγε βρωμαλέως τὴν χεῖρα· ἄλλως τε ἡ χαρὰ του ὑπῆρξεν ἄφρων· μειδιάσας δὲ ἐνόμισεν ὅτι εἶπεν ὅλα ὅσα ἠσθάνετο. Καὶ τῷ ὄντι τί καλλίτερον νὰ πράξῃ; Ἡ περιβάλλουσα αὐτὸν ἀτμοσφαῖρα ἀπέπνεεν εὐτυχίαν καὶ καθ' ἐν του κίνημα ἐφαινετο λέγων· « Εἴμ' εὐτυχής. »

Ἡ τράπεζα ἦτο παρατεθειμένη εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ μεγάλην συκὴν, ἀναπέμπουσιν ὀξείαν ὀσμὴν κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας· περὶ ἡμᾶς δὲ ἐδόμβουν μυριάδες ἐντόμων ἀπολαμπόντων ἐνίοτε ἐν γραμμῇ φωτός. Ἡ Μαγδαληνὴ, εὐτυχὴς καὶ ἐπαιρομένη εἰς τὸ ἀρχαῖον της ἐπιτήδευμα ἐγένετο ἀνωτέρα ἑαυτῆς. Ἐκένωσεν εἰς ἡμᾶς ζωμὸν καπνίζοντα ἐξ ὀρυζίου καὶ λαχάνου, ἐπειτα δὲ τηγανιστὸν σύνθετον, *fritto composito*, ὡς ἔλεγεν, ὅπου περικόμματα κρέατος (καῖμας) ἀνεμιγνύετο πρὸς τεμάχια κολοκυνθίων καὶ τρωγάλια (*croquettes*) ὀρυζίου γλυκύτατα. Εἶχομεν ἀντὶ ἐψήτου τὸ κυνήγιον τοῦ Πεππίνου, κίχλας μετ' ἀρκυόθου παρσκευασμένας, καὶ τέλος εἰς ὀπωρικὸν μῆλα, κάστανα καὶ ἐξαίρετον τυρίον, ἐξ ὧν ὀρμώμενος ὁ ἐφημέριος μοὶ ἀνέφερε τὸν ἀγαπητὸν του ποιητὴν·

Sunt nobis mitia poma

Castaneae molles et pressi copia lactis. (1)

« Εἰς σχολαστικὸν σχολαστικὸς καὶ μισός, » διανοήθην, καὶ ἀνέκραξα καὶ ἐγώ·

Ei jam summa procul villarum culmina fumant,

Majores que cadunt altis de montibus umbrae. (2)

Ἦδη ἡ νύξ κατελάμβανεν ἡμᾶς ὀμιλοῦντας. Τὰ ἄστρα ἐλαμπύριζον ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐφαίνοντο διώκοντα εἰς τὰ πρόσω λυκαυγὲς γλυκύτερον καὶ τῆς αὐγῆς αὐτῆς. Τὸ πᾶν εἰσα μυστηριωδῶς. Ἦτο ἡ ὥρα τῆς ἀναπαύσεως, ὥρα σκληρὰ διὰ τοὺς πάσχοντες, ὥρα γλυκυτάτη διὰ τοὺς εὐτυχεῖς. Κινούμενος δὲν εἰζεύρω ὑπὸ τίνος κρυφίας συγκινήσεως, ἔλαβον τὴν χεῖρα τοῦ γέροντος φίλου μου καὶ τῷ ἐδειξα τὸ ἔργον του. Ὁ Πεππίνος, καθήμενος ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας, ἐρρόφα μέγα πινάκιον ζωμοῦ ἄφροντις ὡς ἄνθρωπος μηδὲν πλέον ἐπιθυμῶν. Ἡ Μαγδαληνὴ, σφρογγίζουσα τὰ σκεύη της ὀπισθεν τοῦ Πεππίνου, ἐδείκνυν ἡμῖν τὸν νωθρὸν, ὑψοῦσα τοὺς ὤμους. Ἡ δὲ Σάνδρα, ἐρθία στηριζομένη εἰς τὴν θύραν, τὸν ἄνδρα της ἐθαύμαζε καὶ ἐσκέπαζε διὰ τοῦ βλέμματός της. Δὲν ἦτο πλέον ἡ νέα καὶ εὐμήκης κόρη· δυσκόλως διεσταύρου τοὺς βραχίονας ἐπὶ τῆς στρογγύλης ὀσφύος της· ἀλλ' εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ἔλαμπεν ἡ τῆς νέας μητρὸς αἰδὼ καὶ ὑπερηφάνεια, ἡ χαρὰ γυναικὸς ἀγαπώσης· ἦτο εἶπερ ποτὲ καὶ ἀνθηροτάτη ἡ ὡραία ἱασμὴ τοῦ Φιγλίνου.

Ἀγαπητὲ φίλε, εὐτυχὲς ἀνδρόγυνον! γράφων τὰς λέξεις ταύτας νομίζω ὅτι εἴμ' ἐγὼ πλησίον ὑμῶν. Μεταξὺ τῆς ὀμίχλης καὶ τῆς ἀηδίας, κλείω τοὺς ὀφθαλμούς διὰ νὰ ἐξαναῖδω τὸν χρυσοῦν ὑπὸ τοῦ ἀραβοσίτου οἰκίσκον καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἡμῶν λάμπουσιν εὐδαιμονίαν, τὴν γλυκεῖαν φιλίαν τὴν θερμαίνουσιν τὴν γηραιάν καὶ κεκμηκυῖαν καρδίαν μου. Νομίζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιτηδαίους, διότι καθ' ἡμέραν κατασκευάζομεν κίβδηλον βίον καὶ νέας ἀνάγκας· ἀγαθοὶ μου φίλοι, πόσον εὐτυχέστεροι καὶ φρονιμώτεροι εἰσθε! Ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἀπλότῃ, ἐτηρησατε τὰ μόνα ἀγαθὰ τὰ τιμῶντα τὸν βίον, τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα τὰ παρέχοντα τὴν εὐδαιμονίαν, ἡ τοῦλάχιστον καταπραΰνοντα πᾶν τραῦμα, τὰ ἀγαθὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πάντας προσφερόμενα καὶ ὑπὸ τῆς ματαιότητος ἡμῶν ἀποπτύόμενα, τὴν τῶν χειρῶν ἐργασίαν, τὴν προσευχὴν καὶ τὸν ἔρωτα!

Ἐν Παρισίῳ, Φεβρουάριος 1857.

Σ.

(1) Οὐίγγιλιος *Ecl. I. 81.* • Ἐχομεν ὀρίμους ὀπώρας τροφερὰ κάστανα, καὶ γάλακτος ἀφθονίαν πεπηγμένου. •

(2) Οὐίγγιλιος *Ecl. I. 83.* • Καὶ ἤδη αἱ στέγαι τῶν ἐπαύλειων καπνίζουσι μακρὰν, καὶ μέζοντες καταπίπτουσιν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων αἱ σκιαί. •